

Caietele CNSAS

**Revistă semestrială editată de
Consiliul Național
pentru
Studierea Arhivelor Securității**

Culte religioase în România comunistă

Anul IX, nr. 1-2 (17-18)/2016

**Editura CNSAS
București
2017**

Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității

București, str. Matei Basarab, nr. 55-57, sector 3

www.cnsas.ro

Caietele CNSAS, anul IX, nr. 1-2 (17-18)/2016

ISSN: 1844-6590

Consiliu științific:

Dennis Deletant (University College London)

Łukasz Kamiński (Institute of National Remembrance, Warsaw)

Gail Kligman (University of California, Los Angeles)

Dragoș Petrescu (University of Bucharest & CNSAS)

Vladimir Tismăneanu (University of Maryland, College Park)

Virgiliu-Leon Țărău (Babeș-Bolyai University & CNSAS)

Katherine Verdery (The City University of New York)

Pavel Žáček (Institute for the Study of Totalitarian Regimes,
Prague)

Colegiul de redacție:

Adrian Nicolae Petcu

Liviu Bejenaru

Silviu B. Moldovan

Elis Neagoe-Pleșa

Liviu Țăranu (editor)

Coperta: **Cătălin Mândrilă**

Machetare computerizată: **Liviu Țăranu**

Rezumate și corectură text în limba engleză: **Raluca Toncu**

**Responsabilitatea pentru conținutul materialelor aparține
autorilor.**

Editura Consiliului Național
pentru Studierea Arhivelor Securității
e-mail: editura@cnsas.ro

CUPRINS

Silviu B. MOLDOVAN, *Argument*.....7

I. Studii

Valentin VASILE, *Supraveghere, imixtiune și control asupra Bisericii Evanghelice CA în primele două decenii postbelice*.....9

Melek FETISLEAM, *Rolul clerului musulman în susținerea mișcării naționale tătare din România în perioada interbelică*..43

Andreea PETRUESCU, *Mișcarea stilistă în Basarabia, 1935-1936. Cauze și soluții. Perspective locale*.....61

Emanuel Apostol COSMOVICI, *„Lichidarea” Bisericii Greco-Catolice în 1948. Răspunsul Episcopatului*.....79

Janos PAL, *Educația religioasă unitariană în primele două decenii ale sistemului socialist de stat (1945-1965)*.....165

Adrian Nicolae PETCU, *Spiritualitate creștină versus legionarism în detenția comunistă. Secvențe de la Tg. Ocna*....195

Denisa BODEANU, *Starea de spirit a preoțimii din dieceza de Alba Iulia după eliberarea episcopului Marton Aron (ianuarie 1955)*.....251

Sergiu SOICA, *Episcopul Iuliu Hossu în dosarele Securității*.....275

János CSONGOR, *Alegeri episcopale în eparhiile reformate Cluj și Oradea în anii 1960*.....303

Ciprian BĂLĂBAN, *Trandafir Sandru - arta mersului pe sârmă în relația cu Securitatea*.....331

Fabian DOBOȘ, *Părintele Rafael Friedrich (1914-1969)-o lumină care a strălucit în întunericul comunismului*.....351

II. Bibliografii

- Raluca Nicoleta SPIRIDON**, *Literatura confesională și de istorie religioasă în Fondul Bibliotecă al CNSAS. Ghid alfabetic*.....385
- Adrian Nicolae PETCU**, *Bibliografia post-decembristă referitoare la Biserica Ortodoxă Română în perioada regimului comunist (1945-1989)*.....423

III. Recenzii. Note de lectură

- „Clopotul amuțit”. *Preotul Palfi Geza - o viață supravegheată de Securitate*, volum editat de Denisa Bodeanu și Novak Csaba Zoltan, Miercurea Ciuc, Editura Pro-Print, 2011, 282 p. (**Silviu B. Moldovan**).....479
- Carmen Ciornea, *Chipul Rugului Aprins*, prefață de Marius Vasileanu, București, Editura Eikon, 2015, 298 p. (**Silviu B. Moldovan**).....497
- „Macedoneanul”: *Nida Boga în dosarele Securității. 1959-1974*, [Seria „Afaceri Orientale”, vol. 22], editori: Vadim Guzun, Cristina Preutu, prefață de Maria Pariza, București, Mediadocs Publishing, 2017, 352 p. (**Florin C. Stan**).....508

IV. Abrevieri.....515

V. Lista autorilor.....519

SUMMARY

Silviu B. MOLDOVAN, *Argument*.....7

I. Research

Valentin VASILE, *Surveillance, Intrusion and Control Exerted over the Evangelical Church A.C. Throughout the First Two Post-War Decades*.....9

Melek FETISLEAM, *The Role of the Muslim Clergy in supporting the National Movement in Romania in the Interwar Period*.....43

Andreea PETRUESCU, *Stylist movement in Bessarabia, 1935-1936. Causes and Solutions. Local perspectives*.....61

Emanuel-Apostol COSMOVICI, *Attempts to “Liquidate” the Greek Catholic Church in Romania. The Reaction of the Episcopate*.....79

Janos PAL, *Unitary Religious Education in the First Two Decades of the State Socialist System (1945-1965)*.....165

Adrian Nicolae PETCU, *Christian Spirituality versus the Legionnaire Movement in the Communist Prisons. The Penitentiary from Târgu Ocna*.....195

Denisa BODEANU, *The Mood of the Priests of the Diocese of Alba Iulia After the Release of Bishop Márton Áron (January 1955)*.....251

Sergiu SOICA, *Bishop Iuliu Hossu in the Securitate files*.....275

János CSONGOR, *Episcopal Elections in the reformed dioceses of Cluj and Oradea in the 1960s*.....303

Ciprian BĂLĂBAN, *Trandafir Sandru – The Skill of Maintaining a Balanced Relation with the Securitate*.....331

Fabian DOBOȘ , <i>Father Rafael Friedrich (1914-1969) – A Shining Light in the Darkness of Communism</i>	351
---	-----

II. Bibliographies

Raluca Nicoleta SPIRIDON , <i>The Religious literature and religious history of the CNSAS Library Fund. Alphabetical guide</i>	385
---	-----

Adrian Nicolae PETCU , <i>The Bibliography post-December on Romanian Orthodox Church during the Communist regime (1945-1989)</i>	423
---	-----

III. Reviews. Reading Notes	479
--	-----

IV. Abbreviations	515
--------------------------------	-----

V. Author's list	519
-------------------------------	-----

Argument

În continuarea inițiativei lansate public de Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, odată cu apariția numărului 13 (Anul VII, nr. 1/2014) al revistei „Caietele CNSAS”, care a fost dedicat problematicii „Cadrelor Securității”, inițiativă consolidată prin finalizarea numărului 16 (care reunește studii despre „Reeducare și Propagandă”), supunem atenției cititorilor un nou op tematic, cu titlul „Culte religioase în România comunistă”.

Într-o structură pe care ne-am dorit-o cât mai echilibrată, acesta include studii despre un număr important de culte care sunt reprezentate în țara noastră (după ordinea apariției în revistă): Evanghelic, Musulman, Stilist, Greco-Catolic, Romano-Catolic, Unitarian, Ortodox, Reformat, Penticostal. Doi dintre autori ne oferă, de asemenea, interesante bibliografii de specialitate. În acest fel, numărul 17-18 al „Caietelor CNSAS” continuă, valorificând materialele arhivistice preluate masiv, între timp, de către instituția noastră de la foștii lor deținători, culegerea de studii *Partidul, Securitatea și Cultele, 1945-1989*, editată sub egida CNSAS și în coordonarea colegului nostru Adrian Nicolae Petcu, la Editura Nemira (2005, 430 p.).

Desigur că nicio culegere de acest tip nu poate epuiza complet tematica abordată, însă își propune să lanseze cât mai multe „provocări” științifice și teme a căror cercetare să continue ulterior. În acest sens, ne face plăcere să anunțăm faptul că acele culte religioase care nu se regăsesc în paginile prezentului număr (în principal deoarece autorii interesați au considerat că cercetarea lor nu putea fi definitivată în timp util) vor fi abordate în studii ce vor apărea în numere viitoare ale revistei. Sperăm noi, cât mai curând!

Identificarea în arhivă, dar și publicarea documentelor de interes pentru istoria cultelor religioase și a minorităților etnice din România este unul din domeniile de maximă preocupare pentru CNSAS, implicit pentru Serviciul Cercetare, Editare din cadrul acestuia, dar și pentru numeroși cercetători acreditați. Astfel, următorul număr tematic pe care îl pregătim (și care dorim să fie încheiat chiar în acest an) va fi dedicat minorității evreiești din România.

În vederea acoperirii cât mai exhaustive a tuturor aspectelor istoriei recente, așteptăm cu interes, la fel ca și până acum, studii de valoare propuse de colaboratori externi, care vor fi în continuare publicate, în limitele tematicii și a spațiului (destul de generos) pe care îl avem la dispoziție.

Silviu B. Moldovan